

Pályorientációs lehetőségek a tanodában¹

Márton Gábor

Az iskolai pályorientáció keretein belül osztálylétszámtól függően 20–30 gyerekek kellene személyre szabott segítséget adni, emellett ellátni azt a mennyiségű, olykor követhetetlen határidőkkel rendelkező adminisztrációs terhet, ami a folyamathoz szükséges. Emellett gyakran nem marad idő a gyerekek támogatására, a családokkal való együttműködésre. Ennek következtében a pályorientáció sok esetben kimerül az adminisztráció elvégzésében és néhány gyárlátogatásban. A gyerekek és családok személyes támogatásában, a rugalmasabb, kreatívabb megoldások megtalálásában a tanodák jelenthetik az egyik lehetőséget. Az alábbiakban bemutatom a TanodaPlatform pályorientációval foglalkozó szakmai műhelyén megfogalmazott² gyakorlatokat, az esetlegesen felmerülő dilemmákat, kiemelten foglalkozva a Motiváció Tanodában használt módszerekkel.

A feltárt gyakorlatok egyik fontos eleme a szülőkkel történő közös munka hangsúlyozása. A szülők kevés információval rendelkeznek mind a felvételi eljárást, mind a magyar oktatási rendszer ismeretét, illetve a választható szakmákat, lehetőségeket tekintve. Elfogadják azt, amit az iskolában hallanak, ami sok esetben a hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű gyerekeknél a szakiskolát jelenti. Fontos lenne számukra több információt nyújtani, ehhez új formákat keresni. Erre az egyik lehetőség a szülői klub. Ennek keretében a szülők a gyerekekkel közösen vesznek részt a foglalkozáson, ahol jelenlegi élethelyzetükből a múltra tekintenek vissza, mi az, amit legjobban bánnak vagy másképp tennének. Sok esetben erre a válasz az, hogy tanulnának, többet foglalkoznának magukkal, jobban megismernék magukat, a lehetőségeiket. Mivel a gyerekekkel közösen vesznek részt ezeken az alkalmakon, ezt hallják a gyerekek is, és ez elvégzi azt a munkát, amit a pedagógus szeretne. A gyerekek saját szüleik példáján keresztül hallhatják a tanulás és az önismeret fontosságát.

Egy általunk is használt másik módszer a személyesen átélhető „szerepjáték”, ahol a szülő a gyermekkel közösen „végigjárhatja” a magyar iskolarendszert, meg tapasztalhatja az itt hozott döntéseinek következményeit. A szerepjáték során egy teremben rendezzük be a magyar közoktatási rendszer állomásait (általános iskola, szakiskola, szakközépiskola, gimnázium, felsőoktatás), melyeket nyilak kötnek össze.

1 Másodközlés, eredetileg megjelent: Márton Gábor (2015): Pályorientációs lehetőségek a tanodában. *Tani-tani Online*, 2015. 05. 26. http://www.tani-tani.info/palyaorientacios_lehetosegek_a_tanodaban

2 Az szakmai műhely kapcsán készült módszertani kisfilm ezen a linken érhető el: <https://www.youtube.com/watch?v=DwF'DVkf7Y>

Egy-egy állomásra csak akkor lehet bejutni, ha a megfelelő belépési követelményeket teljesítette (az általános iskola végén elhelyezett ellenőrzőbe írva jegyeit eldöntheti, melyik középfokú oktatási intézménybe szeretne kerülni; ha érettségit adó középiskolát választ, akkor továbbléphet a felsőoktatásba). Minden állomásnál igyekszünk megjeleníteni, kézzelfoghatóvá tenni az itt szerezhető bizonyítványokat (pl. érettségi, diploma, nyelvvizsga), illetve az így szerezhető jövedelmet is. Ezt a jövedelmet a gyerekeknek aktuális árak mellett kell beosztaniuk, megnézve azt, mire költhetnének, milyen életminőségre lehet elegendő az adott végzettséggel szerzett pénzösszeg. A szülőkkel közösen átélve átfogó képet kapnak a munkaerőpiac és a magyar közoktatás működéséről.

A pályaaorientációs foglalkozások másik eleme a gyerekekkel való foglalkozás. Minden esetben fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy ennek egy többéves folyamatnak kell lennie, ahol kiemelten kell foglalkozni az önismerettel, önkitaljesedéssel. A szakmák kiválasztását és egy, az önismeretet is fejlesztő foglalkozást használnak több helyen is. Ennek keretében az adott szakmához kapcsolódóan közösen összegyűjtik, milyen tulajdonságok kellenek hozzá, ő mikkel rendelkezik ezekből, el tudja-e mondani, mit csinál az adott szakma képviselője, el tudja-e mondani, hogyan lehet jól csinálni. Fontos feladat ebben az esetben, hogy minél szélesebb körét ismerjék meg a szakmáknak, kinyitva ezzel azokat a lehetőségeket is, amelyekről korábban nem is hallottak.

Ennek egyik módszere a Pályaválasztási Élő Könyvtár, melynek keretében egy többlépcsős folyamatban kialakítjuk azon szakmák körét, amelyek iránt a gyerekek érdeklődnek. Először összeszedjük azokat, amiket a gyerekek saját családjukból ismernek, mindegyik esetében kiemelve annak előnyeit és hátrányait is. A következő lépésben különböző tesztek és kérdőívek (Holland-féle érdeklődési teszt, a Nemzeti Pályaaorientációs Portálon található teszt³) segítségével igyekszünk a gyerekek érdeklődési területeit meghatározni. Ezen tesztek és kérdőívek eredményeit közösen beszéljük meg a gyerekekkel, ahol megerősíthetik egymás kompetenciáit, emellett a tanodában dolgozó mentorok is visszajelzéseket adnak az eredményekkel kapcsolatban. Az eredmények ugyanazt mutatják, amit a mentorok megfogalmaznak, gondolnak, tapasztalnak. Ugyanakkor nagyobb hatást fejt ki, inkább elgondolkodtatja a gyerekeket a mentorok véleménye, mint a tesztek, kérdőívek eredményei.

A Pályaválasztási Élő Könyvtár keretében a gyerekek azon szakmák képviselőivel beszélhetnek, amelyek közel állnak kompetenciaterületeikhez, illetve szívesen dolgoznának is benne. Ebben a formában a gyerekek kikölcsozlik a „könyveket”, akik egy-egy szakmát képviselnek, és meghatározott ideig beszélgethetnek velük, ezáltal életközeli tapasztalatokat szerezve az adott hivatásról. Illetve, mivel

3 <http://eletpalya.munka.hu/>

sok „könyv” áll a rendelkezésre, így lehetőség van mindenkinek általa nem ismert szakmák megismerésére is, tágítva ezzel látókörét. A „könyvek” a rendezvény előtt felkészítést kapnak, ahol megtudják, milyen iskolai következményekkel jár, ha a gyerekek hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetűek, illetve azt az instrukciót kapják, hogy igyekezzenek érettségig adó középiskolák felé orientálni a gyerekeket. Fontos a könyvek kiválasztásánál, hogy könnyen megtalálják a gyerekekkel a közös hangot, be tudják őket vonni a beszélgetésbe. Tapasztalataink azt mutatják, hogy a gyerekek minden esetben szélesebb látókörrel távoznak, emellett a megjelenő „könyvek” érzékenyítését is elérjük. A gyerekek által nem ismert lehetőségek bemutatását szolgálja az egyetemi épületekben tett séta is, ahol a gyerekek megismerkedhetnek az egyetemi légkörrel, az egyetemi szokásokkal. Ennek keretében olyan kulturális közegbe kerülnek, amely vonzó lehet számukra a felsőoktatási tanulmányok elérésére.

A bemutatott gyakorlatok mellett felmerülnek dilemmák, nehézségek is. Korábban már megtettem, de ismét hangsúlyoznom kell a szülők hozzáállását és ebből következően a velük való munka fontosságát. Hangsúlyos, olykor nehézséget is okoz a szülő továbbtanuláshoz való hozzáállása, miszerint ő nem tartja fontosnak, ami sok mindenre visszavezethető, például saját iskolai sikertelenségének emlékei; szükség van a plusz jövedelemre a családnak, amit a gyermek képes hozni munkájával; nincsenek meg az anyagi lehetőségek a továbbtanulás finanszírozásához. Érdemes az önismeretet és a szülővel történő közös munkát a lehető leghamarabb elkezdni, már az 5. évfolyamon.

A tanodákban az innovatív, a személyiség megismerésén, a megfelelő önismerten alapuló, megfelelő időben elkezdett, a szülővel történő kooperációra épülő pályorientációs foglalkozást tartják a megfelelőbbnek. Ezen elemek megvalósítása meg is történik, így ezeken a helyeken az egyénre figyelő, rendszerben gondolkodó, a gyerekek lehetőségeit kitágítani igyekvő intézmény képe bontakozik ki. Talán jelen pillanatban elegendő célkitűzés az érettségi elérése, mert minél tovább tanul a gyerek, a család annál jobban hozzászokik, hogy a gyerek tanul, később pedig egy érettebb személyiség kerül majd vissza a családba, aki a tanulás értékét is magával viheti.